

ÜZGÜN OLMAKTANSA UNUTKAN OLUNAN ÇAĞDA

ÖFKELİ OLMAK

“ Tarihsel dönemleri kendi gerçekliği içerisinde yansıtırken sıradan insanların biricik hikâyelerini anlatmayı hedefleyen Hükümenoğlu, son dönemin en dikkat çekici romanlarından birini yazmayı başarmış.

On sekiz yıllık AKP iktidarının nostaljik bir damarın oluşmasına zemin hazırladığını gözlemlemek mümkün. Geçmiş zamanların kaybedilmiş bir altın çağa işaret ettiğini düşünenlerinin sayısı gün geçtikçe artıyor. “Eski Türkiye”yi, baskıcı olsa da birincil önceliğini sistemin sürdürülebilirliği olarak belirlese de geniş halk kitesinin değil bir avuç ayrıcalıklının çıkarlarını savunsa da özleyen azımsanmayacak sayıda insan yaşıyor bu coğrafyada. Açıkçası, AKP’nin güncel kötülüklerinin, “devlet adabını” hiçe sayan bir muhtevada olması,

bu nostaljinin temel dayanak noktalarından biri. Diğer nedense haberlerin, bilgilerin bu kadar hızlı yayıldığı bir ortamda “artık bu kadar da olmaz” diyeceğimiz şeylerin göz göre göre gerçekleşmesi. Fakat şunu söylemek de fayda var: Bu ülke AKP öncesinde de matah bir ülke değildi. Yolsuzluk ve yoksulluk o zamanın da gündeminde önemli yer tutuyordu. Baskı ve zulüm devlet geleneğinin bir parçası olarak yürürlükteydi. AKP’nin bu ceberutluğa özgün katkısı, kurumların neredeyse tamamını güvenilir bir hale getirmek oldu. Çürümenin

baştan ayağa toplumun tüm hücrelerine yayılmasını sağlamak AKP'ye nasip oldu, diyebiliriz. Bu tartışma uzun... Şöyle bağlayalım: Türkiye'de baskıcı devlet geleneği hep var oldu ve AKP, bu geleneği sahiplenip kendine özgü bir şekilde geliştirdi.

Kültürel bir mücadele alanı olan edebiyatın ise ezenlerin geleneğiyle güçlü bir şekilde hesaplaştığını söylemek mümkün değil. Çoğu zaman egemenlerin savurduğu noktalardan söz alan bir edebi refleks oluşmaya başladı Türkiye'de. Şu sıralar birçok yazımda vurguladığım gibi, geçmişle hesaplaşamayan, gelecek vizyonu olmayan bir edebiyatın egemen oluşunun sancılarını yaşıyoruz. Bu durumu tersine çevirmeye çalışan yazarların olmadığını iddia etmiyorum. Ama bu yazarların sayısının genel tablo içinde ne kadar az olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.

Akıntıya Karşı

Böyle bir ortamda akıntıya karşı kürek çeken, hem geçmişle hesaplaşabilmenin hem de bugünü tartışabilmenin yollarını bulmaya çalışan yazarların eserleriyle karşılaşmak karamsar havanın dağılmasına hizmet edebiliyor. Geçtiğimiz günlerde son romanı *Atmaca* Can Yayınları tarafından yayımlanan Hikmet Hükümenoğlu da bunu başaran yazarlardan biri olarak dikkat çekiyor. Önceki romanı *Körburun* ile 1960'lardan 1990'lara Türkiye'deki tarihî kırılma anlarının peşine düşen Hükümenoğlu, roman türünün çok katmanlı yapısına yaslanarak ülkenin otuz yıllık siyasi, kültürel, sosyal değişimini masaya yatırmayı başarmıştı. Son romanında ise öfkeli karakteri Ömer'i merkeze alarak 1990'lardan günümüze kadar taşınan bir hikâyeye anlatıyor. Ömer'in yaşamını takip ederken aynı zamanda Türkiye'nin son 25 yılına da yakından bakabiliyoruz sayfalarda ilerlerken.

Atmaca, Ömer'in hayatındaki kavşak noktaları olan 1995, 2001, 2015 ve 2019 yıllarından belirli dönemleri kapsıyor. Bu tarihlerin seçilmesi tesadüf değil. Bu tarihler aynı zamanda ülke için dönüm noktası sayılabilecek zaman dilimleri. 1995 yılı Tansu Çiller'in ilk kadın başbakan olarak ülke yönetiminde söz sahibi olduğu zamanlardı. Çiller'in 1993'te göreve gelmesiyle birlikte

Körburun

Yazar: Hikmet Hükümenoğlu

Roman, 592 Sayfa, Can Yayınları, 5. Baskı 2019

ekonomide özelleştirmeler hız kazanmış, 5 Nisan kararlarıyla dışa bağımlılık artmış, halk daha çok yoksullaşmaya başlamıştı. Aynı zamanda derin devlet faaliyetlerini artmış, ülkenin doğusunda süren kirli savaşta devlet suçları artmaya başlamış, faili meçhul cinayetler ülkenin normal haline gelmeye başlamıştı. 2001 ise ünlü anayasa fırlatmanın ve AKP'nin seçim zaferine zemin hazırlayan olayların yaşandığı yıl olmasıyla dikkat çekiyor. 2015 yılında ise AKP seçimde hezimete uğradıktan sonra üst üste bombaların patladığı yıl olduğunu hepimiz biliyoruz. Roman günümüzde sona ererken, 25 yıllık ülke tarihi içinde bir yolculuğa çıktığımız hissini yaratmayı başarıyor.

Gerçekçi Bir Atmosfer

Hükümenoğlu, kuru bir tarih anlatıcısı değil. *Körburun*'dan da alışıktığımız üzere, dönem atmosferi yaratma konusunda mahir bir yazar. Bu atmosferi öncelikle gündelik hayatın akışı içerisinde vermeyi tercih ediyor. Romanda okunan kitaplar, dinlenen müzikler, boş zamanın geçiriliş biçimi gibi dönemle ilgili fikir veren ayrıntılar olarak göze çarpıyor. 2000'li yıllara gelince sosyal medyanın hayatlara sızışı, teknoloji bağımlılığı gibi gerçekler de *Atmaca*'nın konuları arasına giriyor.

Fakat gündelik hayatın ayrıntıları Hükümenoğlu için yeterli değil. Bu yüzden güncel politik tar-

tışmalar, klişeleşmiş kanaatler ve popüler kültür romanın atmosferinin yoğunlaştırılması için işe koşuluyor. Bu konuları gündeme getiren karakterlerin kanlı canlı bir şekilde arzı endam etmesi, romanın gerçeğiyle dünyanın gerçeği arasında bir tezat oluşmasını engelliyor. Hükümenoğlu'nun karakterleri bir yanıyla toplumsal tiplerden oluşuyor: İktidara yanlayan enişte, prensip sahibi, sert ve disiplinli öğretmen baba, ortalığı sakinleştirmeye çalışan hala, iki erkek kardeşi idare etmek zorunda olan abla, kafası karışık gençler, eğitilmiş orta sınıftan sevgili vesaire. Hemen her roman kişinin bu anlamda tip olduğunu söylemek mümkün. Fakat *Atmaca*'nın hiçbir karakteri karikatürleşmiş tipler değil. Yüklendikleri toplumsal tipin özelliklerini gösterecek de yazardan özerk birer kişilik kazanmayı da başarıyorlar. Bu özerklik toplumsal yaşamın farklı biçimlerini betimlemeye de imkân tanıyor. Hükümenoğlu, bu çeşitliliği arkasına alarak dönemin atmosferini gerçekçi ve bütünlüklü bir şekilde yansıtmayı başarıyor.

Bir Kuşağın Öfkesi

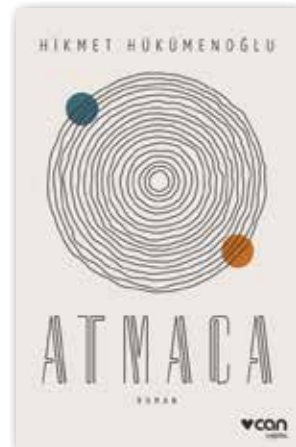
Atmaca'nın merkezi duygusu öfke. Sayfalar ilerledikçe ana karakterimiz ve anlatıcımız Ömer'in öfke tarafından ele geçirilmesinin nedenlerine de vakıf olmaya başlıyoruz. Ömer'in öfkesini harekete geçiren şeyin göğsünün içine sinsiye yerleşmiş bir atmaca olduğunu öğreniyoruz mesela. Bu öfkesinin kaynağının ise geçmişle ilgili olduğunu seziyoruz. Bir taraftan da Ömer'in pek çoğumuzun hissettiğine benzer bir öfke taşıdığı farkına varıyoruz. Artık bir sosyal medya klişesi haline gelen Ulrike Meinhof'un ünlü deyişi, "üzgün olmaktansa öfkeli olmayı yeğlerim" ile somutlanan bir öfke değil bu. Çünkü deneyimlerimiz bize gösteriyor ki üzgün olmaktansa unutkan olmayı yeğliyoruz.

Romanın bahsettiği öfke daha çok bizim kuşağın, 1980'lerde çocuk olan kuşağın, hissettiği hiddete işaret ediyor. Bu çağda yaşıyor olmanın üzerimizde yarattığı hayal kırıklığı ile karakterize olan bir öfke bu. Dünyadaki imkânlar bu kadar sınırsızken hâlâ bunlardan mahrum kalmanın öfkesi. Gelecek hayali kurmamızı yasaklayanlara duyduğumuz

öfke. Gerçekleşmemiş hayallerimizin omuzlarına yaptığı baskının yarattığı, potansiyelimizi yansıtamadığımızı düşündüğümüz için kendimize yönelen öfkemiz... Sürekli bir şeyleri ertelemenin, sürekli bir şeyleri beklemenin, sürekli bir şeyler istemenin yarattığı gerilimin açığa çıkardığı öfke. Hükümenoğlu, Ömer'in öfkesinin aynı zamanda bir kuşağın öfkesi olduğunu net bir şekilde anlatıyor. Aynı zamanda gerçekten de bir şeyleri değiştirme kudretine sahip olmayan öfkenin nasıl işlevsiz olduğunu da vurgulamayı başarıyor.

Hükümenoğlu, *Atmaca*'da yarattığı atmosfer ve duygu yoğunluğuyla toplumsal bir gerçekliği anlatmayı hedeflemiş ama bununla sınırlanmamış kendini. Ömer'in öfkesinin kökenine indikçe psikolojik bir romanla da karşı karşıya olduğumuz farkına varıyoruz. Bu bölümlerde insanın kendi tarihini yazma ve kendi gerçekliğini yaratma konusunda ne kadar başarılı bir tür olduğunun altını çiziyor yazar.

Atmaca bir taraftan ülkenin 25-30 yıl boyunca nasıl bir değişim geçirdiğini anlatıyor. Bunu anlatırken ne 1990'lar güzelleme yapıyor ne de nostalji ne geçmişin kötülüklerini temize çekiyor ne de şimdinin karanlığının üzerinden atlıyor. Tarihsel dönemleri kendi gerçekliği içerisinde yansıtırken sıradan insanların biricik hikâyelerini anlatmayı hedefleyen Hükümenoğlu, son dönemin en dikkat çekici romanlarından birini yazmayı başarmış.

Atmaca, Yazar: Hikmet Hükümenoğlu
Roman, 400 Sayfa, Can Yayınları, 2020